

ŹRÓDŁA / SOURCES / QUELLEN

Ryszard Tomkiewicz

Instytut Północny im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie

r.tomkiewicz@ip.olsztyn.pl • <https://orcid.org/0000-0003-3346-0532>

Protokół z Walnego Zebrania OBN (27 IV 1990 r.)

Minutes of the General Meeting of the OBN (27 IV 1990)

Protokoll der Generalversammlung von Ośrodek Badań Naukowych
(27.04.1990)

Słowa kluczowe: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Walne Zebranie OBN, transformacja ustrojowa, rok 1990, stowarzyszenie OBN

Keywords: Wojciech Kętrzyński Scientific Research Center, General Meeting of OBN, systemic transformation, year 1990, OBN association

Schlüsselworte: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Generalversammlung von Ośrodek Badań Naukowych, politischer Wandel, 1990, OBN-Verein

STRESZCZENIE

Zarządzenie Ministra Finansów z 1989 r. dotyczące zaprzestania finansowania stowarzyszeń z budżetu państwa, będące elementem zapoczątkowanej wówczas transformacji ustrojowej, dotyczyło też przyszłości istnienia Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Dalsza działalność wymagała przekształceń wewnętrznych, przeprowadzonych w zgodzie z wydanymi wówczas aktami prawnymi. Materiał jest protokołem z Walnego Zebrania członków stowarzyszenia zwołanego w kwietniu 1990 r. Omówiono wówczas m. in. projekt podziału dotychczasowej jednostki na część instytucjonalną (Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego) oraz stowarzyszeniową (Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego). Zebranie było typowe dla czasu przełomu, a zapis dyskusji pokazuje troskę zebranych o przyszłość instytucji, choć też o nie zaprzepaszczenie jej dorobku naukowego. Nie zabrakło też głosów krytycznych na temat dotychczasowych kierunków działań oraz niewystarczającego rozwoju naukowego pracowników.

ABSTRACT

The regulation of the Minister of Finance from 1989 concerning the cessation of financing associations from the state budget, which was an element of the systemic transformation initiated at that time, also concerned the future of Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Further activity required internal transformations, carried out in accordance with the legal acts issued at that time. The material is the minutes of the General Meeting of the association members convened in April 1990. At that time, among other things, the project of dividing the previous unit into an institutional part (Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego – Wojciech Kętrzyński Scientific Research Centre) and an association part (Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego – Wojciech Kętrzyński Scientific Society) was discussed. The meeting was typical of the time of breakthrough, and the record of the discussion shows the concern of those gathered for the future of the institution and its scientific achievements. There were also critical voices about the previous directions of activities and the insufficient scientific development of employees.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Verordnung des Finanzministers von 1989 über die Einstellung der Finanzierung von Vereinen aus dem Staatshaushalt, die ein Element des damals eingeleiteten Systemwandels war, betraf auch die künftige Existenz von Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego. Weitere Aktivitäten erforderten interne Umgestaltungen, die im Einklang mit den damals erlassenen Rechtsakten durchzuführen waren.

Bei dem Material handelt es sich um das Protokoll der im April 1990 einberufenen Generalversammlung der Mitglieder des Vereins, auf der das Projekt der Aufteilung der bisherigen Einheit in einen institutionellen Teil (Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego – das Wojciech Kętrzyński Wissenschaftliche Forschungszentrum) und einen assoziativen Teil (Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego – die Wojciech Kętrzyński Wissenschaftliche Gesellschaft) erörtert wurde.

Die Versammlung war typisch für die Zeit des Durchbruchs, und das Protokoll der Diskussion zeigt die Sorge der Versammelten um die Zukunft der Einrichtung, aber auch darum, ihre wissenschaftlichen Errungenschaften nicht zu verschleudern. Es fehlte auch nicht an Kritik an der bisherigen Ausrichtung und der unzureichenden wissenschaftlichen Entwicklung des Personals.

Pomysł stworzenia w Olsztynie instytucji naukowo-badawczej dyskutowany był na przełomie lat 50. i 60. w kręgu osób związanych ze Stowarzyszeniem Społeczno-Kulturalnym „Pojezierze”. Ostatecznie przeważała koncepcja powołania „nowej formy organizacyjnej łączącej w sobie instytut naukowy oraz ogólne towarzystwo naukowe”. Członkowie Zarządu SS-K „Pojezierze” 28 grudnia 1961 r. zdecydowali o „powołaniu Fundacji Naukowej Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego «Pojezierze» im. Wojciecha Kętrzyńskiego”, z możliwością jej usamodzielnienia. Jednak z uwagi na nieścisłości formalne, należało dokonać pewnych korekt, w tym zmiany nazwy instytucji, wobec czego Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego zainaugurował działalność dopiero 26 marca 1963 r.¹ Pięć lat później,

¹ S. Achremczyk, *Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. 1961–2005*, Olsztyn 2007, s. 14, 15, 17.

15 czerwca 1968 r. OBN został wyodrębniony ze struktury organizacyjnej SS-K „Pojezierze”, uzyskując osobowość prawną jako „samodzielne towarzystwo naukowe typu instytutu”².

Rok 1989 stanowiący przełom w polskim życiu politycznym, był też początkiem przemian gospodarczych. Entuzjazm większości społeczeństwa wobec zachodzących zmian, studziły nieznane wcześniej konsekwencje przekształceń związanych z wolnym rynkiem i narastającą inflacją generującą zubożenie społeczeństwa. Był to czas likwidacji wielu przedsiębiorstw, których rentowność okazała się niewystarczająca, by przetrwać. Przystawały też istnieć niektóre instytucje związane z kulturą i nauką, gdyż nie były w stanie dalej egzystować wobec realizacji zarządzenia Ministra Finansów z połowy 1989 r., uniemożliwiającego kontynuację dotowania stowarzyszeń z budżetu państwa. Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego znalazł się właśnie w takiej sytuacji.

W szczególnie trudnym dla bytu Ośrodka roku 1990 miały miejsce trzy ważne wydarzenia dotyczące placówki. Dwukrotnie w ciągu roku (w kwietniu i w grudniu) zwoływano Walne Zebrania członków stowarzyszenia, podczas których debatowano nad przyszłością OBN, a w maju tr. nastąpiła zmiana na stanowisku dyrektora instytucji. Zanim to jednak nastąpiło, Wojewoda Olsztyński 28 lutego 1990 r., w oparciu o Ustawę z dnia 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych³ oraz w nawiązaniu do Uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie z dnia 28 lutego 1990 r. (ale podjętej ze wsteczną datą ważności, tj. od 1 stycznia 1990 r.)⁴, zdecydował o utworzeniu jednostki badawczo-rozwojowej pod nazwą Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (Zarządzenie nr 44/90). Działo się to za aprobatą Rady Naukowej OBN, której członkowie wyrazili też zgodę „na udostępnienie na zasadzie odrębnej umowy majątku stowarzyszenia w części stanowiącej do tej pory niezbędne wyposażenie [...] jednostki badawczo-rozwojowej”⁵. Wspomnianą część majątku na wyposażenie Ośrodka przekazano w formie darowizny. OBN miał być odtąd jednostką naukowo-badawczą, której organem założycielskim został wojewoda olsztyński. Zachowując ciągłość działalności i nie odcinając się od wcześniejszych dokonań, instytucja miała być osadzona w zupełnie nowych realiach, także gospodarczych, określonych polską transformacją ustrojową.

Z takim bagażem wiedzy, wiosną 1990 r. zwołano Walne Zebranie Stowarzyszenia. Prezentowany protokół jest zapisem obrad, które odbyły się 26 kwietnia 1990 r. Mogło się wydawać, że po decyzji Wojewody, instytucja płynnie przejdzie do

² Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w roku 1968. *Sprawozdanie z działalności i posiedzeń*, red. J. Judziński, Olsztyn 1969, s. 5.

³ Ustawa z dnia 25 VII 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych, Dz.U. 1985, nr 36, poz. 170.

⁴ Uchwała WRN w Olsztynie z dnia 28 II 1990, Dz.U. WRN Olsztyn, 1990, Nr XIV/73/90.

⁵ Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie za okres od 29 kwietnia 1990 do 22 kwietnia 1993 r., s. 3 (w posiadaniu autora).

kontynuacji działalności w nowych warunkach. Jednak wprowadzenie pierwsze decyzje odnośnie przyszłości OBN zapadły, to jego dalsze losy zależać miały od kolejnych orzeczeń administracyjnych szczebla wojewódzkiego i centralnego, a także decyzji Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie. Dlatego też na tym etapie dyskusja nad szczegółowymi postulatami dotyczącymi przyszłego bytu instytucji okazała się niecelowa, choć jak wynika z jej zapisu, niektórzy spośród zebranych postulowali samodzielne uporządkowanie spraw związanych z tożsamością instytucji, łącznie z wprowadzeniem od razu zmian w statucie (choć trzech dyskutantów zwróciło uwagę, że działania takie jednak wcześniej należałoby skonsultować z prawnikami). Obecna na sali przedstawicielka wojewody olsztyńskiego Elżbieta Kmiec-Baranowska ostudziła emocje mówiąc, że dalsza dyskusja nad kształtem statutu przekształcanej instytucji/stowarzyszenia, w istocie nie ma sensu, gdyż najpierw powinny zapadnąć dalsze decyzje władz administracyjnych województwa w sprawie przyszłości instytucji. Był to punkt zwrotny w przebiegu spotkania. W tej sytuacji zdecydowano jedynie, że Rada Naukowa OBN (instytucji) tymczasowo przejmie funkcję zarządu Towarzystwa OBN (stowarzyszenia).

Dopiero podczas kolejnego Walnego Zebrania, zwołanego 14 grudnia 1990 r., przyjęty został nowy statut Towarzystwa Naukowego i jego regulamin wewnętrzny. Absolutorium otrzymała wówczas Rada Naukowa, działająca jako tymczasowy zarząd „za okres między zebraniem i uznano ją za Zarząd Towarzystwa w dotychczasowym składzie”⁶. Nie był to jednak początek bezproblemowej działalności, zwłaszcza, że finansowe wsparcie ze strony olsztyńskiego Urzędu Wojewódzkiego miało trwać tylko do końca grudnia 1990 r.

Prostsza okazała się droga do usamodzielnienia części stowarzyszeniowej. 5 marca 1991 r. Sąd Wojewódzki w Olsztynie, po uwzględnieniu zmian w statucie, unormował sytuację prawną Towarzystwa⁷. W czerwcu 1991 r. wstępnie zostały ustalone zasady współistnienia Towarzystwa z Ośrodkiem (np. dotychczasowe komisje działające w OBN, stały się odtąd komisjami działającymi w strukturze Towarzystwa Naukowego). Nastąpiło zatem rozdzielenie placówki naukowej od stowarzyszenia, które w następnych latach z powodzeniem kontynuowało działalność, jako Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego.

Nadal jednak, bo do końca roku 1991, trwała procedura związana z wyodrębnieniem i zarejestrowaniem w Sądzie Wojewódzkim w Olsztynie jednostki badawczo-rozwojowej. Pojawiły się np. zastrzeżenia dotyczące sprecyzowania kwestii współdziałania ze stowarzyszeniem (co było ujęte w statucie), które miało np. przejawiać funkcje inspiratorskie, konsultacyjne i opiniujące wobec Ośrodka (czyli instytucji)⁸.

⁶ Ibidem, s. 5.

⁷ Szerzej zob.: S. Achremczyk, *Olsztyńskie środowisko naukowe. 1945–2005*, w: *Olsztyn 1945–2005. Kultura i nauka*, red. S. Achremczyk, W. Ogrodziński, Olsztyn 2006, s. 843–844.

⁸ W kolejnym zarządzeniu Wojewody wydanym 16 VII 1991 r., także z mocą wsteczną do 1 I 1990 r., OBN jako jednostka badawczo-rozwojowa, miało wprowadzić „współpracować z towarzystwem naukowym”, ale nie pojawił się już

W sierpniu i w październiku 1991 r. wydane zostały przez wojewodę olsztyńskiego dr. Romana Przedwojskiego dwa zarządzenia dotyczące przyszłości Ośrodka Badań Naukowych, w których precyzyjnie określone zostały nowe zasady działalności instytucji oraz stowarzyszenia⁹.

W drugiej połowie listopada 1991 r., opierając się na wymienianych wyżej zarządzeniach wojewody olsztyńskiego, prof. Witold Karczewski, pełniący wówczas funkcję przewodniczącego Komitetu Badań Naukowych, podjął decyzję o utworzeniu „jednostki badawczo-rozwojowej o nazwie Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie”. Także w listopadzie tr., „zgodę na utworzenie jednostki badawczo-rozwojowej” wydał Minister Finansów dr Wojciech Misiąg¹⁰. Powyższe decyzje obowiązywać zaczęły od 1 stycznia 1992 r. Ostatecznie Sąd Rejonowy w Olsztynie, w czasie posiedzenia w dniu 3 grudnia 1991 r. postanowił wpisać Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie do rejestru jednostek badawczo-rozwojowych¹¹.

W prezentowanym zapisie przebiegu obrad nie ma już większego sensu dopatrywać się poprawności proponowanych zmian statutu, np. tego, jak powinien brzmieć pkt. 2 w art. 3 lub śledzenia zasadności przedstawiania kolejnych punktów programu spotkania. Publikując protokół z Walnego Zebrania OBN chodziło bardziej o pokazanie dużego zainteresowania zebranych perspektywą dalszego istnienia tej instytucji naukowo-badawczej. Choć spotkanie dotyczyło olsztyńskiego środowiska humanistycznego, to nie bez uwagi było śledzone przez przybyłych w tamtym dniu do Olsztyna ludzi nauki, przez lata związanych z OBN, a reprezentujących środowiska naukowe najważniejszych ośrodków w kraju: Warszawy, Gdańska, Krakowa, Poznania, Torunia i Wrocławia.

Walne Zebranie Ośrodka Badań Naukowych z 26 kwietnia 1990 r. było typowym i charakterystycznym spotkaniem dla czasu przełomu, ukazującym nieraz gorącą i burzliwą atmosferę towarzyszącą zachodzącym wówczas przemianom, ale i pewne błędzenie w niepewnym dla Ośrodka czasie. Już kwestia porządku spotkania

punkt o opiniowaniu mianowania dyrektora i członków Rady Naukowej OBN, zob. Sprawozdanie z działalności Towarzystwa Naukowego..., s. 3, 4.

⁹ Zarządzenie nr 142 wojewody olsztyńskiego z dnia 20 VIII 1991 r. w sprawie utworzenia jednostki badawczo-rozwojowej o nazwie Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie oraz Zarządzenie nr 170 wojewody olsztyńskiego z dnia 30 X 1991 r. zmieniające zarządzenie o utworzeniu jednostki badawczo-rozwojowej o nazwie Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (oba dokumenty przechowywane są w archiwum zakładowym Instytutu Północnego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie).

¹⁰ Pismo przewodniczącego KBN do Wojewody Olsztyńskiego, Warszawa, 25 XI 1991 r.; Pismo Ministra Finansów do Wojewody Olsztyńskiego, Warszawa, 28 XI 1991 r. (dokumenty znajdują się w archiwum zakładowym Instytutu Północnego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie).

¹¹ Postanowienie z 3 XII 1991 r. Sądu Rejonowego w Olsztynie, Wydział V Gospodarczy [sygn. Akt V Ns Rej. Br 1/91] (dokument w archiwum Instytutu Północnego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie).

wywołała pewne wątpliwości i kontrowersje. Wielu z uczestników obrad obawiało się o przyszłość OBN, nie chciano też, by został zaprzepaszczony dorobek naukowy instytucji. Jednak równocześnie nikt z zebranych nie miał raczej wątpliwości, że Ośrodek w dotychczasowej formie nie mógł już istnieć. Choć zdawano sobie sprawę o koniecznym oddzieleniu instytucji od stowarzyszenia, to nie w pełni wiedzano, jak tego dokonać. Nie chciano też powtarzać błędów z przeszłości dotyczących działalności OBN. Postulowano więc poszerzanie kierunków badań o te, dotąd zaniedbywane, ale też sugerowano mobilizację pracowników do działań mających na celu uzyskiwanie tytułów naukowych, co też miało umocnić pozycję instytucji w lokalnym życiu naukowym. Szczególnie w drugiej części spotkania, gdy osoba reprezentująca wojewodę poinformowała obecnych o konieczności pokonania jeszcze kilku dalszych etapów na drodze przekształceń administracyjno-prawnych, uczestnicy skoncentrowali się na dość krytycznych uwagach na temat dotychczasowych działań stowarzyszenia.

W czasie zebrania pojawiło się wiele przemyśleń odnoszących się do współlistnienia Ośrodka Badań Naukowych i Towarzystwa Naukowego. Wprawdzie w którymś momencie zebrania padło stwierdzenie, że instytucja i stowarzyszenie staną się „całkiem odrębnymi jednostkami”, to jednak czas pokazał, że pod względem prawnym tak faktycznie się stało, ale organizacyjnie działalność obu organizmów nadal zazębia się na wielu płaszczyznach, co zauważyć można było w publikowanych na przestrzeni lat sprawozdaniach z działalności OBN i Towarzystwa Naukowego.

Prezentowany tekst oddaje wierną kolejność wydarzeń. Pozostawiono więc w kilku miejscach wtrącenia dyskutantów nie zawsze pasujące do tematyki aktualnie toczonej dyskusji. W protokole poprawiona została interpunkcja. W nawiasach kwadratowych dodano potrzebne uzupełnienia. W tekście ujednolicono zapis (z małej litery) słów: „statut”, „dyrektor”. Pozostawiono jednak zapis „Walne Zebranie”. Część instytucjonalną OBN nazywano w protokole zamiennie Instytutem lub Ośrodkiem (pozostawiono zapis z dużej litery). W przypisach zamieszczono krótkie informacje o osobach biorących udział w dyskusji w czasie zebrania, uwzględniając jednak także ich późniejszy status naukowy i miejsce zatrudnienia.

Oryginał protokołu Walnego Zebrania z 27 kwietnia 1990 r. przygotowali wówczas dwaj pracownicy OBN: Piotr Grabowski i Ryszard Tomkiewicz. Oryginalny, 19-stronicowy maszynopis, przechowywany jest w Zbiorach Specjalnych Instytutu Północnego im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

Protokół Walnego Zebrania członków Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie, które odbyło się 26 kwietnia 1990 roku w siedzibie Domu Polskiego przy ulicy Partyzantów 87 w Olsztynie.

Otwarcia obrad dokonał prof. dr hab. Stanisław Kawula¹² [Olsztyn], odczytując pismo usprawiedliwiające nieobecność Prezesa Rady Naukowej – prof. dr. hab. Bogusława Drewniaka¹³ [Gdańsk] [...], który był wcześniej proponowany na przewodniczącego obrad.

W tej sytuacji prof. dr hab. Wojciech Wrzesiński¹⁴ [Wrocław] zaproponował, aby przewodnictwo obrad przejął, otwierający spotkanie, prof. Stanisław Kawula (wiceprezes Rady Naukowej), który propozycję przyjął.

Przewodniczący obrad na wstępie dokonał powitania gości: przybyłej w imieniu Wojewody Olsztyńskiego dyrektorki Biura Wojewody w Urzędzie Wojewódzki, mgr Eugenii Kmiec-Baranowskiej, dyrektora Wydziału Kultury i Sztuki Urzędu Wojewódzkiego – mgr. Bolesława Karpowicza oraz członków Honorowych i Rzeczywistych OBN, przybyłych na Walne Zebranie.

Następnie uczczono pamięć zmarłych członków OBN: profesorów – Józefa Burszty [Poznań]¹⁵ i Tadeusza Cieślaka [Gdańsk]¹⁶.

Do Prezydium [Walnego Zebrania] przewodniczący zaproponował dyrektorkę OBN – doc. dr. Edmunda Wojnowskiego¹⁷.

Przyjęcie porządku obrad. Udzielono głosu osobom, które zgłosiły uwagi w sprawie porządku obrad.

Doc. dr hab. Janusz Jasiński¹⁸ [Olsztyn] postawił na wstępie pytanie, czy dotychczasowe Towarzystwo OBN i proponowane nowe Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego – to tylko zmiana nazwy, kontynuacja czy zupełnie nowe ciało? Jeżeli ma to być nowe ciało, to należy rozwiązać dotychczasowe. Z kolei powołanie nowego Towarzystwa wiąże się z przeprowadzeniem wyborów do nowego Zarządu.

¹² Prof. Stanisław Kawula (1939–2014), pedagog, związany z uczelniami Gdańska i Torunia, rektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie (1986–1990).

¹³ Prof. Bogusław Drewniak (1927–2017), archiwista i historyk specjalizujący się w badaniach nad kulturą i historią Niemiec, wykładowca na Uniwersytecie Gdańskim.

¹⁴ Prof. Wojciech Wrzesiński (1934–2013), historyk dziejów najnowszych, historyk myśli politycznej, nauczyciel akademicki na Uniwersytecie Wrocławskim, rektor tejże uczelni.

¹⁵ Prof. Józef Burszta (1914–1987), socjolog, etnograf, historyk. Zawodowo związany z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu. Dziekan Wydziału Filozoficzno-Historycznego, prorektor UAM.

¹⁶ Prof. Tadeusz Cieślak (1917–1985), historyk, profesor w Instytucie Historii PAN.

¹⁷ Doc. dr Edmund Wojnowski (1932–2018), polityk, dr nauk humanistycznych, historyk dziejów najnowszych, dyrektor Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego (1983–1990).

¹⁸ Prof. Janusz Jasiński, historyk Warmii, Mazur, Pomorza, Prus Wschodnich. Związany ze Stacją Naukową PTH w Olsztynie, Ośrodkiem Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, Instytutem Historii PAN, Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Olsztynie, redaktor „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

Taki stan rzeczy należałoby ująć w oddzielnym punkcie porządku obrad. Mówca zaproponował konsultację z prawnikami w tej sprawie.

Mgr Andrzej Rzempełuch¹⁹ [Olsztyn] zaproponował wyodrębnienie oddzielnego punktu w porządku obrad, dotyczącego transformacji Ośrodka, jako Stowarzyszenia na nowo powstałe Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego, traktując sprawę jako bardzo istotną i wręcz decydującą o dalszej działalności tego nowego ciała. Zdaniem dyskutanta, punkt ten winien być wyodrębniony, poparty dyskusją programową i strukturalną. Mgr Rzempełuch poparł doc. dr. Janusza Jasińskiego w sprawie konieczności konsultacji z prawnikami.

Prof. dr hab. Jerzy Okulicz²⁰ [Warszawa] wyraził zdanie, że należałoby zamienić punkt 9 i 10 w porządku obrad. Na wstępie należy omówić kierunki działalności i dopiero na tej płaszczyźnie oprzeć statut nowego Towarzystwa Naukowego. Trzeba również stworzyć listę założycieli nowego Towarzystwa, co wiąże się z wyborem nowego Zarządu, warunkującego rejestrację. W nawiązaniu do powstałego niedawno Towarzystwa Archeologów Polskich²¹, mówca przypomniał o wielu wymogach prawnych i statutowych oraz o innych problemach związanych z jego realizacją.

Prof. dr hab. Anna Szyfer²² [Poznań] wyraziła pogląd, że zreformowane Towarzystwo winno być na pewno kontynuacją dotychczasowego, aby nie zostały zaprzepaszczone wieloletnie dokonania obecnego. Potwierdziła również potrzebę wprowadzenia do porządku obrad odrębnego punktu: o rozwiązaniu starego i powołaniu nowego Towarzystwa wraz z wyborem nowego Zarządu.

Dr Halina Keferstein²³ [Olsztyn] zauważyła, że ze względu na zmiany formalne (rozdzielenie części instytutowej i Towarzystwa OBN), przestaje istnieć stara struktura, a zawiązuje się nowa. Mówczyni postulowała o wprowadzenie również takiego punktu do porządku obrad.

Mgr Władysław Ogrodziński²⁴ [Olsztyn] powiedział, że dyskutanci zabierający dotychczas głos, wyprzedzili kolejne zaplanowane punkty porządku obrad. Przypomniał szereg szczegółów z działalności dotychczasowego Towarzystwa oraz podniósł sprawę majątku, jego ewentualnego podziału, a także zbiorów bibliotecznych, jako

¹⁹ Mgr Andrzej Rzempełuch, historyk sztuki, kierownik Działu Sztuki Dawnej w Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie.

²⁰ Prof. Jerzy Okulicz-Kozaryn (1931–2012), archeolog, prehistoryk, prac. Uniwersytetu Warszawskiego.

²¹ Chodzi o Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich powołane w 1989 r., kontynuujące tradycje Polskiego Towarzystwa Archeologicznego utworzonego w 1953 r.

²² Prof. Anna Szyfer (1931–2018), etnografka, związana z Instytutem Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, badaczka kultury ludowej Warmii i Mazur.

²³ Dr Halina Keferstein (1929–2003), wieloletnia kierowniczka Biblioteki Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie, zajmowała się historią drukarstwa, książki i prasy na obszarze Warmii i Mazur.

²⁴ Mgr Władysław Ogrodziński (1918–2012), historyk, literat, działacz kultury, popularyzator historii Warmii i Mazur. Dyrektor programowy SSK „Pojezierze (1960–1962), organizator i Sekretarz Generalny Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie (1962–1970), dyrektor Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (1970–1983).

majątku powierzonego w części przez Polskie Towarzystwo Historyczne²⁵. Jego zdaniem nie należy zamykać działalności dotychczasowego Towarzystwa, bowiem od 30 lat miało ono charakter naukowy, a OBN był agendą instytutową. Dyskutant postawił pytanie: jakie elementy mogłyby się znaleźć w statucie nowego Towarzystwa, w stosunku do jego obecnego kształtu?

Doc. dr Janusz Jasiński zabierając ponownie głos, wyraził szereg wątpliwości w stosunku do tekstu projektowanego, nowego statutu – nowego Towarzystwa, a w konkluzji stwierdził, że nie ma przekonania czy tekst zaproponowany w takiej formie, będzie zaakceptowany. W sprawie przekazania majątku, doc. dr Janusz Jasiński przytoczył na marginesie porównanie do sytuacji, gdy podejmowano podobną decyzję o likwidacji majątku PZPR, przekazując go na rzecz SdRP²⁶.

Prof. dr hab. Tadeusz Maria Gelewski²⁷ [Olsztyn] w obszernych rozważaniach próbował wyjaśnić procedury [przeprowadzenia] dwóch wariantów przekształcenia bądź całkowitej zmiany oblicza dotychczasowego Towarzystwa OBN i nowo proponowanego Towarzystwa Naukowego im. Wojciecha Kętrzyńskiego. W przypadku powołania nowego Towarzystwa – dodał mówca – należałoby dokonać wielu czynności proceduralnych w odniesieniu do zmian struktury i przekazania majątku. Przypomniawszy jednak, że intencją autorów było zachowanie statusu naukowego Towarzystwa, jako kontynuacji dotychczasowej struktury organizacyjnej, zmieniając jedynie obecną Radę Naukową Towarzystwa w Zarząd nowego ciała. Zastrzegł przy tym, że należałoby najpierw skonsultować tę sprawę z prawnikami. W konkluzji dyskutant jednak stwierdził, że w [poddanym pod dyskusję] projektach uchwał i statutu, brak jest przejrzystości.

Prof. Wojciech Wrzesiński stwierdził, że wypowiedź prof. [Tadeusza] Gelewskiego traktuje jako propozycję wykładni prawnej w przypadku rzeczywistej zmiany jednego ciała w nowe, jaka miałyby się dokonać. Podkreślił stanowczo, że należy przerwać dotychczasowe rozważania – jako przedwczesne i aby powrócić do dyskusji później, tzn. przy punkcie B, przewidującym dyskusję nad projektem statutu. Zaproponował, [że] jeżeli nie ma innych uwag formalnych związanych z porządkiem obrad, aby powrócić do porządku dziennego.

Ponownie głos w dyskusji zabrał mgr Andrzej Rzempołuch stwierdzając, że pkt. 9 porządku obrad nie jest adekwatny do celów zebrania. Cel bowiem jest znacznie poważniejszy i dotyczy nie tylko zmiany nazwy i poprawek w statucie, lecz zmian strukturalnych Ośrodka, które częściowo już się dokonały, w wyniku czego powstały dwa odrębne ciała.

²⁵ Chodziło tu o księgozbiór Stacji Naukowej PTH, który stanowił część zbiorów Biblioteki OBN.

²⁶ Mówca nawiązał do likwidacji Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w styczniu 1990 r. i szeroko komentowanego w tamtym czasie utworzenia Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej (SdRP).

²⁷ Prof. Tadeusz Maria Gelewski (1922–2002), historyk, prawnik, wykładowca i prorektor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie.

Doc. dr Edmund Wojnowski, poproszony o wyjaśnienie zasad rozdziału Towarzystwa OBN i części instytutowej OBN, wstrzymał się od odpowiedzi, zapowiadając jednocześnie szerszą informację na ten temat [przy omawianiu] odnośnego punktu porządku obrad.

Mgr Andrzej Rzempełuch, kontynuując swoją wypowiedź, zaproponował jednak w tej sytuacji wprowadzenie dodatkowego punktu [który powinien brzmieć]: „Powołanie Towarzystwa”. Należy usankcjonować Towarzystwo w nowej postaci, której statut będzie następstwem. Można zachować ciągłość lub kontynuację celów działania, ale będzie to dotyczyć późniejszych uchwał. Nie chodzi tu tylko o przekształcenie się, lecz przede wszystkim o usankcjonowanie Towarzystwa w nowej postaci. W myśl takiego rozumienia, punkt [nr] 8 trzeba połączyć z [punktem nr] 10 – jako dyskusją nad statutem w nowej koncepcji. W tej kwestii poparcie swoje wyraził również prof. Janusz Małłek²⁸ [Toruń].

Przewodniczący obrad, prof. Stanisław Kawula zaproponował przeprowadzenie głosowania dotyczącego poprawek do porządku obrad, które zgłosili przedmówcy. Zebrani jednogłośnie zaaprobowali wprowadzenie zgłoszonych poprawek.

*

Następnie głos zabrał doc. dr Edmund Wojnowski. Wyjaśnił, że w wyniku powołania przez Wojewodę Olsztyńskiego²⁹ – Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego, jako jednostki budżetowej Urzędu Wojewódzkiego, powstała szczególna sytuacja dotycząca samej nazwy, ponieważ nowo powstała jednostka utrzymała dotychczasową nazwę. Towarzystwo nie może posiadać tej samej nazwy. Musi też nastąpić zmiana w statucie Towarzystwa, które zostało wyodrębnione, gdyż jest to również inna jakość prawna. Nadanie tej samej nazwy dla części instytutowej i Towarzystwa powoduje kłopoty nie tylko pojęciowe, ale i formalno-prawne. Na posiedzeniu Rady Naukowej podjęto tę sprawę i przyjęto wniosek o zmianie nazwy Towarzystwa na Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie³⁰.

Wzajemną relację pomiędzy Towarzystwem a nową jednostką określają:

- a/. Zarządzenie Wojewody (fragment),
- b/. nadany przez Wojewodę statut jednostki.

[Następnie] doc. dr Edmund Wojnowski zacytował fragmenty obu dokumentów.

- a/. [...] „zalecam ścisłą współpracę jednostki z Towarzystwem, która powinna

²⁸ Prof. Janusz Małłek, historyk epoki nowożytnej, pracownik Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Doktor Honoris Causa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

²⁹ Funkcję wojewody olsztyńskiego w tym czasie pełnił dr Roman Przedwojski.

³⁰ Zebranie Rady Naukowej odbyło się w styczniu 1990 r.

zachować funkcje inspiratorskie, konsultacyjne i opiniujące w stosunku do OBN – jednostki”.

- b/. [...] „Ośrodek ściśle współpracuje z Towarzystwem Naukowym im. Wojciecha Kętrzyńskiego (szczegółowe zasady współpracy określa porozumienie między Zarządem Towarzystwa a dyrektorem OBN)”.

W dalszej części swojego wystąpienia, doc. dr Edmund Wojnowski poinformował zebranych, że w punkcie 7 porządku obrad przekazane zostaną informacje o intencjach, jakie przyświecały Komisji powołanej przez Radę Naukową do przygotowania dzisiejszego Walnego Zebrania w sprawie proponowanych zmian statutowych i treści działania nowego Towarzystwa³¹. Dopiero po tym sprawozdaniu, [Walne] Zebranie może przyjąć lub odrzucić propozycje Komisji. [Walne Zebranie] może też zadecydować o dalszej formie Towarzystwa. Doc. dr Edmund Wojnowski poinformował dodatkowo, że Rada Naukowa podjęła też decyzję o postawieniu do dyspozycji Wojewody Olsztyńskiego majątku OBN, gdyż bez tego nie mogłaby funkcjonować nowo powstała jednostka, a szczególnie [jej] część instytutowa.

Inne brzmienie punktu 9 porządku obrad zaproponowała prof. dr hab. Łucja Okulicz³² (zamiast: „Zmiany w statucie” [powinno być] „uchwały Zgromadzenia Ogólnego Członków”). Przyjęto tę poprawkę większością głosów (dwie osoby wstrzymały się).

Następnie przewodniczący obrad dokonał wręczenia nowych nominacji na członków zwyczajnych OBN im. Wojciecha Kętrzyńskiego jednocześnie stwierdzając, że aktu tego należało dokonać dużo wcześniej. Nominacje odebrały osoby obecne [na sali]: prof. Tadeusz M. Gelewski, dr hab. Małgorzata Szostakowska³³ (odebrał mąż), mgr Andrzej Rzempoluch, mgr Robert Traba³⁴).

Przewodniczący przypomniał zebrany, że protokół z poprzedniego Walnego Zebrania jest do wglądu na sali obrad i że po głosowaniu będzie mógł być przyjęty.

Sprawozdanie z działalności Rady Naukowej odczytał mgr Władysław Ogrodziński³⁵.

Sprawozdanie dyrektora OBN odczytał doc. dr Edmund Wojnowski³⁶.

Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej odczytał mgr Romuald Odoj³⁷.

[przerwa w obradach Walnego Zebrania]

³¹ Komisją, powołaną 26 II 1990 r., kierował mgr Władysław Ogrodziński.

³² Prof. Łucja Okulicz (1933–1999), archeolog, związana z Instytutem Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie.

³³ Dr hab. Małgorzata Szostakowska, historyk, badaczka dziejów Warmii i Mazur oraz Prus Wschodnich, profesor Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie, a następnie Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

³⁴ Prof. Robert Traba, historyk, kulturoznawca, działacz społeczny. Pracownik Stacji Naukowej PTH w Olsztynie. W latach późniejszych pracował w Niemieckim Instytucie Historycznym w Warszawie, Instytucie Studiów Politycznych PAN, był dyrektorem Centrum Badań Historycznych w Berlinie.

³⁵ Nie załącza się.

³⁶ Nie załącza się.

³⁷ Nie załącza się.

Po przerwie, jako pierwszy głos w dyskusji zabrał mgr Władysław Ogrodziński, jako przedstawiciel Komisji powołanej przez Radę Naukową w dniu 26 lutego 1990 roku. Podkreślił, że nie wolno zaprzepaścić dorobku Ośrodka szczególnie, gdy instytucja ta ma duże zasługi dla olsztyńskiej humanistyki i uznanie w kraju. Wyraził nadzieję, że spodziewana stabilizacja w Polsce spowoduje pełne uregulowanie sytuacji nauki – głównie humanistyki. W dalszej części wystąpienia stwierdził, że wydzielenie agendy instytutowej do dyspozycji wojewody, należy uznać za rozwiązanie doraźne. Utrzymanie Towarzystwa Naukowego jest jednoznaczne z organizacją i koordynowaniem środowiska humanistycznego w Olsztynie, a także utrzymaniem kontaktów ogólnopolskich. Generalnie – stwierdził dyskutant – nie wolno nam zrywać z tradycjami Ośrodka.

W dalszej części wystąpienia mgr Ogrodziński wyraził pogląd, że musi istnieć współdziałanie Towarzystwa Naukowego i części instytutowej OBN. Majątek Towarzystwa powinien być powierzony Instytutowi, a nie przekazany. Za pewnik uważał konieczność kontynuacji działań Ośrodka, lecz problemem pozostanie nazwa. Stwierdził, że może pozostać nazwa Towarzystwo Naukowe OBN, tylko w jaki sposób odróżnić je wtedy od OBN – Instytutu. Zaproponował więc, aby nazwa brzmiała: Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego oraz Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego (ewentualnie przyjąć propozycję doc. dr. Edmunda Wojnowskiego, a więc Instytut Mazurski). Jest to sprawa do przedyskutowania.

Mgr Roman Marchwiński³⁸ [Olsztyn] zwrócił się z pytaniem, czy wnioski Komisji były opiniowane przez kogoś (np. przez Urząd Wojewódzki?) Kwestie tę wyjaśnił mgr Władysław Ogrodziński mówiąc, że wnioski Komisji zostały przedstawione podczas wizyty u wojewody w sposób podobny do tego, w jaki zostały przedstawione obecnie. Wojewoda nie miał zastrzeżeń.

W dalszej części Walnego Zebrania doc. dr hab. Stanisław Szostakowski³⁹ [Olsztyn] (chwilowo zastępujący prof. Kawulę) otworzył dyskusję nad sprawozdaniem Komisji Rewizyjnej i Komisji powołanej przez Radę Naukową (na której czele stał Władysław Ogrodziński).

Głos zabrał prof. dr hab. Tadeusz M. Gelewski. Nawiązując do wyjaśnienia mgr. Władysława Ogrodzińskiego zapytał, jak należy rozumieć art. 2 proponowanego statutu: „Towarzystwo jest stowarzyszeniem zarejestrowanym, posiada osobowość prawną”. Czy jest to twierdzenie czy jest to powiedziane *in spe*? Bo jeżeli jest zarejestrowane, to jest to kontynuacja poprzedniego stanu i posiada [ono] osobowość prawną. Jeżeli art. 2 oznacza kontynuację, to w art. 1 powinien być dopisek, że jest to

³⁸ Dr Roman Marchwiński, historyk, archiwista.

³⁹ Dr hab. Stanisław Szostakowski (1929–1994), historyk związany z Wyższą Szkołą Pedagogiczną w Olsztynie, dziekan Wydziału Humanistycznego i prorektor tej uczelni. Zainteresowania badawcze koncentrował na historii XIX w., w tym Wielkiej Emigracji. Autor podręczników szkolnych.

kontynuacja. Głos zabrał mgr Władysław Ogrodziński. Wyjaśnił, że jest to kontynuacja i po prostu samo Towarzystwo dokonuje zmian w swoim statucie.

Mgr Romuald Odoj⁴⁰ [Olsztyn] zaproponował, aby zostawić nazwę: Towarzystwo Naukowe OBN im. Wojciecha Kętrzyńskiego, a dokonać zmian tylko w statucie, który i tak wymaga znacznego „oczyszczenia”. Dlatego też niezbędne jest powołanie specjalnej komisji do jego ujednolicenia, komisji powołanej przez Walne Zebranie, a nie przez Prezydium. Na potwierdzenie tezy o konieczności zmian w statucie, mgr Romuald Odoj podał kilka przykładów. Art. 5 proponowanego statutu oznacza organizację od nowa Towarzystwa Naukowego, co jest przecież zbędne, bowiem Towarzystwo już jest. Poza tym mówca miał zastrzeżenia do pojęcia „umowa”, znajdującego się w projekcie statutu, ponieważ określenie to oznacza dwóch kontrahentów, a więc w naszym przypadku Zarząd Towarzystwa i dyrektora OBN. W dalszej części wystąpienia mgr Odoj wskazał kilka niezręcznych sformułowań, które znalazły się w projekcie statutu. Dotyczyło to słów: „powierza” – nie wiadomo – odpłatnie czy nie..., a [w ogóle] czy Walne Zebranie ma prawo „powierzać”? „Powierzać” może Zarząd z upoważnienia Walnego Zebrania, które może to akceptować lub nie. „Zabezpiecza” – inne jest znaczenie słownikowe tego wyrazu, a inne slangowe. Cały statut [zdaniem mówcy] powinien być zapisany w języku prawniczym. Zaznaczył, że skonkretyzować należy także słowo „wspierać”.

W dalszej części wystąpienia [Romuald Odoj] zwrócił uwagę na to, że w projekcie statutu nie można pominąć trzech zasadniczych kierunków działalności Towarzystwa, a więc funkcji inspirującej, konsultacyjnej i opiniotwórczej (funkcje te zostały wcześniej przytoczone przez doc. Wojnowskiego za Zarządzeniem Wojewody Olsztyńskiego).

Następny głos w dyskusji zabrał ponownie prof. Tadeusz M. Gelewski który stwierdził, że mienie we władaniu ma OBN – jako instytut badawczy i jeżeli Towarzystwo Naukowe ma kontynuować działalność – to musi mieć możliwość korzystania ze zbiorów Instytutu. W konsekwencji czego jest art. 5 – a więc zawarcie umowy, który to sankcjonuje. Dalej mówca powiedział, że wcale nie oznacza to, że Towarzystwo nie może prowadzić samodzielnych badań oraz, że nie może gromadzić zbiorów we własnym zakresie. Umowa nie jest wadliwa. Następnie prof. Gelewski przyznał rację mgr. Odojowi, że projekt statutu jest zbyt ogólnie sformułowany i zarządzić temu mógłby w dużej mierze szczegółowy aneks. Na zakończenie dodał, że Towarzystwo bez pomocy i wsparcia instytutu, nie będzie mogło wykonywać swoich zadań – i odwrotnie – instytutowi potrzebne jest Towarzystwo. Prof. Gelewski zaproponował, by uznać umowę za prawdziwą, za wyjątkiem sytuacji, gdy jedna ze stron zgłosi konkretny sprzeciw.

⁴⁰ Romuald Odoj (1931–2018), archeolog, muzealnik, konserwator zabytków, prezes olsztyńskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Archeologicznego.

Kolejnym dyskutantem był prof. dr hab. Wiesław Bienkowski⁴¹ [Kraków]. Przede wszystkim poparł myśl o powołaniu komisji, mającej na celu opracowanie szczegółowych poprawek do projektu statutu. Następnie zajął się dwoma kwestiami. Po pierwsze rozważał sprawę [przyszłego] stosunku Zarządu Towarzystwa Naukowego do Rady Naukowej OBN. Mówił o instytucjonalnym związaniu wyłonionych przez Zarząd kandydatów do Rady Naukowej. Zaproponował, aby może część Prezydium Zarządu stanowiłaby część Prezydium Rady Naukowej. W ten sposób zachowana zostałaby więź pomiędzy ludźmi nauki z różnych dziedzin czy środowisk naukowych. Poza tym – zdaniem mówcy – Zarząd powinien ustalić takie kandydatury, które zaakceptuje wojewoda. Drugą kwestią poruszoną przez prof. Bienkowskiego była istotna korekta punktu 2 w art. 3. W zdaniu mówiącym o tym, że Towarzystwo Naukowe współdziała z PAN i z Instytutem Badawczym [mowa o OBN], należałoby dodać po PAN – także PAU.

Mgr Andrzej Rzempełuch powiedział, że statut będący kalką dotychczasowego, nie przystaje do struktury nowego Towarzystwa. Wskazał na pewną nieścisłość wyrażającą się w tym, że uchwała stwierdza, że majątek powierza się na podstawie odrębnej umowy, a ta z kolei umowa nic nie wspomina o powierzeniu majątku w użytkowanie. Poza tym w umowie osobą prawną, która powierza, jest Towarzystwo Naukowe im. Wojciecha Kętrzyńskiego, zaś uchwała mówi o Towarzystwie Naukowym OBN – co jest oczywistą niekonsekwencją. Mgr A. Rzempełuch wyraził też wątpliwość w stosunku do sformułowania, iż uchwała jest podejmowana w imieniu OBN, który w zasadzie nie wiadomo czy istnieje. W konsekwencji stwierdził, że oba dokumenty należy powtórnie zredagować, z uwzględnieniem norm prawnych. Następnie mówca ponownie zajął się sprawą statutu Towarzystwa. Jeżeli OBN – jako instytucja – przewiduje powiązania z Towarzystwem, to powinno to być zamieszczone w formie odnośnego sformułowania w statucie Towarzystwa. Brak jednak takiego odnośnika, a stwierdzają to tylko aneksy. Na zakończenie swojego wystąpienia, mgr Rzempełuch zaproponował, aby w art. 3, po PAU dopisać nazwę Towarzystwa i dopiero potem: „i innych instytucji naukowo-badawczych”.

Następnie głos w dyskusji zabrała mgr Genowefa Kmiec-Baranowska [Urząd Wojewódzki, Olsztyn]. Poinformowała zebranych, że tworząc jednostkę gospodarczą – OBN⁴², nie sprecyzowano wielu kwestii prawnych. Powód – to pośpiech. Decyzją WRN powstała instytucja (OBN), a więc ludzie i majątek instytucji. Mówczyni stwierdziła też, że w dniu dzisiejszym, stan prawny OBN nie jest jasny. Na przykład brak jest zupełnie w Zarządzeniu wojewody informacji na temat przejęcia majątku. Dopiero prawo uregułuje kwestię czy Towarzystwo Naukowe będzie decydowało

⁴¹ Prof. Wiesław Bienkowski (1926–1999), historyk, bibliograf. Zawodowo związany z Uniwersytetem Jagiellońskim oraz Instytutem Historii PAN.

⁴² Chodzi o jednostkę badawczo-rozwojową OBN.

o majątku i czy będzie nim w ogóle dysponowało. Stwierdziła dalej, że żadne podjęte podczas Walnego Zebrania uchwały nie będą władne, jeżeli nie będą zgodne z prawem, które dopiero zostanie ustalone. Nie jest istotne czy powołana zostanie komisja czy też nie, bowiem sprawy te zostaną i tak uregulowane z urzędu. W związku z tym, dyrektor Kmiec-Baranowska stwierdziła, że dalsza dyskusja nad tymi sprawami mija się z celem. Dodała również, że nie Walne Zebranie powinno o takich szczegółach debatować. Treść umowy to sprawa administracyjna pomiędzy dyrektorem [OBN] a Zarządem Towarzystwa [Naukowego]. Na zakończenie mówczymi dodała, że Urząd Wojewódzki zobowiązuje się sprawę majątku uregulować w uzgodnieniu z nowymi władzami OBN i w porozumieniu z Zarządem Towarzystwa.

Następny głos w dyskusji zabrał doc. dr Edmund Wojnowski. Przypomniął, jak trudna była sytuacja na początku bieżącego roku. Od stycznia [1990 r.] OBN mógł upaść ze względu na brak źródeł utrzymania. Jedynie dobra wola przedstawicieli władz (przewodniczącej WRN – Ireny Mierzejewskiej-Grabowskiej⁴³ oraz [członków] Komisji Kultury WRN) doprowadziła do faktu wprowadzenia do projektu budżetu województwa olsztyńskiego paragrafu 77 (Nauka), gdzie znalazły się wydatki OBN na kwotę pół miliarda złotych. Mówca zaznaczył, że Przewodnicząca WRN oraz Wojewoda Olsztyński wystąpili do ministra kierownika Urzędu Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń⁴⁴, z wnioskiem o wyrażenie zgody na erygowanie przez WRN nowej jednostki prawno-finansowej. Obecna nazwa jednostki brzmi (jak wynika u umowy): Ośrodek Badań Naukowych. Jednostka Badawczo-Rozwojowa w Olsztynie. Doc. dr Edmund Wojnowski przypomniał, że Ośrodek został powołany jako instytucja, na mocy ustawy z 25 lipca 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych⁴⁵. Dodał, że lepszej ustawy do tej pory nie ma i w związku z tym, ta jest prawem. W dalszej części swojego wystąpienia mówca podkreślił, że przygotowując projekt statutu, szukano kompromisu pomiędzy interesem Towarzystwa [Naukowego] a wymogami ustawy. Przepisy zawarte w Zarządzeniu i w statucie, mówiące o współpracy Ośrodka z Towarzystwem Naukowym, nie wynikają z treści ustawy, lecz są dobrą wolą Wojewody. Następnie doc. Wojnowski wyjaśnił, że warunkiem erygowania Ośrodka było postawienie do dyspozycji Wojewody majątku oraz, że zapisy w statucie i w Zarządzeniu Wojewody o powołaniu OBN, stwarzają możliwości oddziaływania Towarzystwa Naukowego na instytut. Na zakończenie wyraził nadzieję, że nowa ustawa o szkolnictwie wyższym spowoduje większą samodzielność i samorządność w działaniu Towarzystwa oraz, że stan faktyczny, jaki jest obecnie, należy uważać za

⁴³ Irena Mierzejewska-Grabowska, lekarz pediatra, w latach 1989–1990 przewodnicząca Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Olsztynie.

⁴⁴ Urząd Postępu Naukowo-Technicznego i Wdrożeń (istniał w latach 1984–1991), jednostka będąca aparatem wykonawczym Komitetu ds. Nauki i Postępu Technicznego.

⁴⁵ Ustawa z dnia 25 VII 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych, Dz.U. 1985 nr 36, poz. 170.

optymalny w danych warunkach. Dobrze nadzieje dyktuje również fakt, że wojewoda olsztyński zainteresowany jest [dalszym] istnieniem i rozwojem OBN.

Prof. Wojciech Wrześniński stwierdził, że po wyjaśnieniach mgr Elżbiety Kmieć-Baranowskiej i doc. dr. Edmunda Wojnowskiego, nie sposób będzie podjąć uchwał, które odpowiadałyby stanowi prawnemu i które nabrałyby mocy obowiązującej. Można jedynie wypowiedzieć się na temat, czy kierunki zmian zaproponowanych są słuszne, czy należy zlikwidować stare Towarzystwo i zawiązać nowe, czy kontynuować działalność dotychczasowego? Zaproponował, by dokonać wyboru komisji, która opracuje różne warianty statutu, które z kolei przedstawione na drugiej części Walnego Zebrania (jesienią), zostaną przedyskutowane i skonkretyzowane.

Prof. Jerzy Okulicz zaznaczył, że należy przygotować merytoryczne wskazania dla komisji, którą trzeba powołać. Poza tym – zauważył – że zarówno Towarzystwo, jak i instytut naukowy, powinny w głównej mierze zajmować się regionalizmem. Zaproponował również nowe sformułowanie art. 4 w sposób następujący: „Celem Towarzystwa jest inspirowanie i popieranie oraz propagowanie działalności naukowo-badawczej na rzecz wszechstronnego poznania regionu Warmii i Mazur, jego przeszłości i czasów współczesnych, popieranie inicjatyw środowisk naukowych, podejmowanych w interesie regionu”. Na zakończenie mówca stwierdził, że ograniczenie działalności Towarzystwa tylko do nauk społecznych jest nieadekwatne do rzeczywistości

Głos ponownie zabrała mgr Elżbieta Kmieć-Baranowska wyjaśniając, że statut Ośrodka jest niedoskonały i zostanie na pewno radykalnie zmieniony. Zawarte obecnie tam powiązania między Towarzystwem a Instytutem, będą anulowane w przyszłym statucie. Mówczyni wyraziła zdanie, że lepiej stałoby się, gdyby na dzisiejszym Walnym Zebraniu wybrano nowe (odrębne) władze Towarzystwa [Naukowego], aby nowa władza Ośrodka miała z kim rozmawiać. Na zakończenie dodała, że nowy statut nie powinien dublować wielu spraw [odrębnych dla Towarzystwa Naukowego i dla Ośrodka Badań Naukowych]. Ośrodek i Towarzystwo będą całkiem odrębnymi jednostkami.

Dr Andrzej Skrobacki⁴⁶ [Olsztyn] podjął sprawę kontynuowania tradycji OBN wypracowanych w ciągu jego trzydziestoletniej historii. Mówca uważał, że nie można mówić o tych latach w samych superlatywach, bowiem wielokrotnie Ośrodek nie akceptował i nie zajmował się sprawami niezwykle istotnymi. Dotyczyło to m.in. sprawy Warmiaków, którzy masowo opuścili region. Dr Skrobacki zadał zebrany pytanie: „czy rzeczywiście wszystko ma być kontynuowane tak jak dawniej?”. Stwierdził, że

⁴⁶ Dr Andrzej Skrobacki (1928–1992), lekarz, historyk medycyny.

Ośrodek przez wiele lat był „pasem transmisyjnym” czynników politycznych i że nikt nie gwarantuje, że w obecnych, nowych czasach, wszystko będzie w porządku. Wyraził [także] pogląd, że [nowym] statutom powinna zająć się kilkusobowa komisja, a nie Walne Zebranie, które powinno debatować nad sprawami rzeczywiście istotnymi, takimi jak kierunki badań Ośrodka. Na zakończenie wystąpienia mówca poddał krytyce pracowników naukowych Ośrodka, mających zbyt nikłe osiągnięcia naukowe, przy jednoczesnym zbyt małym angażowaniu się tychże w życie naukowe Olsztyna i kraju.

Jako następny głos w dyskusji zabrał doc. dr hab. Janusz Jasiński. Kontynuując myśl dr. Skrobackiego stwierdził, że w ciągu ostatnich dziesięciu lat nikt z pracowników OBN nie zdobył stopnia naukowego. Marazm pracowników naukowych i dyrekcji w latach ostatnich kontrastuje z pierwszym dziesięcioleciem istnienia Ośrodka, gdy była większa prężność [instytucji] i autorytet OBN w kraju. Dobrą inicjatywą – zdaniem doc. Jasińskiego – było podjęcie badań niemcoznawczych. Mankamentem jednak okazało się to, że ok. 90% tematów swoim profilem odpowiadało bardziej „Komunikatom Mazursko-Warmińskim” niż „Olsztyńskim Studiom Niemcoznawczym”. W tej sytuacji niepokoi fakt, że ukazały się trzy numery „OSN”, zaś Komunikatów (będących przecież kwartalnikiem) – jeden numer [połączony] (1–4 z 1989 roku). Nazwa musi odpowiadać tematyce. Dyskutant podał kilka tematów, które wymagały badań, lecz od lat nie były podejmowane (biografie: Wojciecha Kętrzyńskiego i Gustawa Gizewiusza, kwestia ludności niemieckiej mieszkającej na Warmii i Mazurach). Wiązało się to z zarzutem skierowanym do doc. dr. Edmunda Wojnowskiego, który będąc dyrektorem OBN, nie zajmował się tematyką regionalną. Doc. dr hab. Janusz Jasiński powiedział, że w związku z brakiem kadry naukowej w Ośrodku, nie wolno [dopuszczać], aby ta istniejąca, wyręczała w badaniach inne ośrodki w kraju, zaniedbując jednocześnie tematy regionalne. Jedynym wyjściem z tej sytuacji – zdaniem doc. Jasińskiego – jest powrót do korzeni, do założeń programowo-badawczych dawnego Ośrodka, kontynuującego dzieło Instytutu Mazurskiego i Stacji Naukowej Polskiego Towarzystwa Historycznego, co zostało zahamowane poprzez ugięcie się przed czynnikami politycznymi, preferującymi współczesność – jako temat badawczy⁴⁷. Odzwierciedleniem tego była liczba etatów historyków i dla badaczy zajmujących się problemami współczesności. Dalszym postulatem doc. Janusza Jasińskiego było głębokie przeanalizowanie profilu badawczego OBN z propozycją przeprofilowania badań socjologicznych na kierunek usługowy wobec historii oraz powrotu do badań

⁴⁷ Instytut Mazurski, utworzony jeszcze w czasie wojny przez grupę osób związaną ze Związkiem Mazurów, od 1945 r. usytuowany w Olsztynie, inspirował badania dotyczące przeszłości regionu. Po 1948 r. przekształcony w Stację Naukową Instytutu Zachodniego. Od 1953 r. była to Stacja Naukowa PTH w Olsztynie. Prof. Janusz Jasiński nawiązując do działań prowadzonych przez wspomniane instytucje zwrócił uwagę, że OBN, uznawany za kontynuatora tamtych jednostek, powinien bardziej skupić się na badaniach historii regionu.

kultury ludowej, etnografii. Niech zaistnieje podział ról, niech na przykład ekonomią zajmuje się Akademia Rolniczo-Techniczna. Swoje wystąpienie doc. Janusz Jasiński zakończył stwierdzeniem, że na pracowników Ośrodka czeka bardzo wiele tematów dotychczas nie badanych (np. Armia Czerwona na Warmii i Mazurach w 1945 r., problem szabrownictwa).

Jako kolejny głos zabrał dr Jerzy Sikorski⁴⁸ [Olsztyn]. Stwierdził, że dalsza dyskusja nie może być owocna w tej sytuacji, gdy nie są w pełni znane losy OBN, a szczególnie dlatego, że Ośrodek ma być odrębny od Towarzystwa. Zaproponował, aby do czasu drugiej części Walnego Zebrania [tymczasowo] przekształcić Radę Naukową w Zarząd Towarzystwa Naukowego oraz aby przyjąć zmiany w statucie, bowiem mimo, że jest niedoskonały, to przecież jego istnienie sankcjonuje istnienie Towarzystwa. Następnie należałoby – zdaniem dr. Sikorskiego – powołać Komisję do dopracowania tego statutu.

*

W dalszej części Walnego Zebrania prof. dr hab. Janusz Małłek [Toruń] odczytał uchwałę Rady Naukowej w sprawie oceny działalności dyrektora OBN: „Dyrekcja OBN w szczególnie trudnych warunkach ekonomicznych i kadrowych, nie tylko prowadziła wielostronną działalność statutową, ale również zadbała o organizacyjne i materialne podstawy dalszej działalności naukowej placówki. Na podkreślenie zasługuje dbałość o dodatkowe środki finansowe na badania naukowe, konferencje i seminaria z udziałem miejscowych i zamiejscowych specjalistów, organizację wartościowej bazy wydawniczej Ośrodka. W okresie zagrożenia egzystencji Ośrodka, wskutek wygaśnięcia finansowania przez Państwo, dyrekcja z wielką kompetencją i energią wypracowała warunki [do] przekształcenia OBN zgodnie z możliwościami formalno-prawnymi”.

W dalszej części, prof. Janusz Małłek powiedział, że popiera wszelkie dotychczasowe głosy, które postulują zmiany „na lepsze”. Stwierdził, że potrzeba jedności, bowiem nie chodzi o ambicje poszczególnych osób, lecz o wspólny cel, jakim jest olsztyńska humanistyka, której dorobku nie wolno zaprzepaścić. Prof. Janusz Małłek przy okazji wyraził żal, że na Walne Zebranie nie zostali zaproszeni senatorowie i posłowie z województwa olsztyńskiego.

Kolejnym dyskutantem był mgr Roman Marchwiński, który przy okazji Walnego Zebrania OBN wyraził szereg krytycznych uwag na temat olsztyńskiej humanistyki. Przypomniął inicjatywy kulturalne, które w ostatnich latach – nie z braku funduszy – zostały zaprzepaszczone. Dotyczyło to polityki książkowej Wydawnictwa

⁴⁸ Dr Jerzy Sikorski, historyk, od 1963 r. związany z Ośrodkiem Badań Naukowych, w latach 1970–1983 dyrektor tej instytucji. Następnie dyrektor Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie (1983–1987). Biograf Mikołaja Kopernika.

„Pojezierze”⁴⁹, które rozwiązało umowy wydawnicze na trzy wartościowe pozycje („Encyklopedia Warmii i Mazur” oraz książki: Wojciecha Wrzesińskiego, „Stereotyp Niemca w Polsce”⁵⁰ i Janusza Małłka, „Pocztą Królewiecką”). Mówca zaproponował, aby właśnie Ośrodek przejął wydanie tych pozycji, tym bardziej, że prace redakcyjne nad nimi są już w końcowej fazie. Postulował również ukierunkowanie badań historycznych pod kątem związków kulturowych Warmii i Mazur z Rzeczpospolitą. Na zakończenie Roman Marchwiński powiedział, że bezwzględnie należy utrzymać wydawanie „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”.

Doc. dr hab. Janusz Witkowski [Warszawa] podzielił się z zebranymi swoimi odczuciami po przeanalizowaniu sprawozdań [z działalności] OBN. Pierwsze spostrzeżenie – to fakt, że dorobek jest znaczny, drugie – że jednak trochę zbyt jednostronny, nierównomierny z punktu widzenia poszczególnych dyscyplin naukowych. Uważał, że w najbliższym czasie nie mogą być zaniedbywane inne dziedziny badań – na rzecz historii. Doc. J. Witkowski zwrócił uwagę na ekonomię, demografię i socjologię. Przypomniawszy jednocześnie, że istniała w przeszłości pewna więź i wymiana doświadczeń pomiędzy przedstawicielami tychże nauk z historykami. Nawiązując do problemu braków kadrowych, dyskutant poradził, aby Ośrodek w przyszłości częściej korzystał z pomocy pracowników nieetatowych.

Prof. Wojciech Wrzesiński nawiązał do problemu kadry naukowej Ośrodka. Stwierdził, że do przeszłości należą czasy, gdy OBN mógł opierać się na pracy amatorskiej, natomiast [obecnie] przyszłość Ośrodka zależy od ukształtowania odpowiedniego zespołu profesjonalistów. Mówca nie zgodził się z częścią zarzutów dr. Skrobackiego przypominając, że sam wielokrotnie krytykował publicznie złe zjawiska w Ośrodku. [Nawiązując do zachodzących przekształceń strukturalnych] powiedział dalej, że OBN nie może być tylko placówką Wojewody, musi być powiązany z polską humanistyką, szczególnie, że problematyka badań olsztyńskich naukowców często wykracza poza tematykę regionalną. Prof. W. Wrzesiński wyraził też zaniepokojenie brakiem współpracy pomiędzy pracownikami OBN i WSP⁵¹, mimo, że możliwości [takie] istnieją. Dyskutant, odpowiadając na postawione przez dr. Skrobackiego pytanie stwierdził, że podtrzymać należy oczywiście tylko dobre tradycje Ośrodka, wykorzystać wszystko to, co było dobre w jego historii.

Prof. Tadeusz M. Gelewski podejmując temat współpracy OBN i WSP powiedział, że ze strony WSP nigdy nie było niechęci w stosunku do OBN. Uczelnia wielokrotnie proponowała współpracę, lecz [to] Ośrodek nie przejawiał zainteresowania. Przyznał, że wiele publikacji pracowników WSP zostało wydanych przez OBN, co jednak – ku jego zdziwieniu – nie zostało do tej pory powiedziane. Prof. Gelewski w pełni zgodził się ze swoimi przedmówcami, którzy zarzucili pracownikom

⁴⁹ Stowarzyszenie Społeczno-Kulturalne „Pojezierze” istniało od listopada 1956 r. Prowadziło własne wydawnictwo.

⁵⁰ Ostatecznie w wydawnictwie Uniwersytetu Wrocławskiego wydana została książka pod redakcją Wojciecha Wrzesińskiego, zatytułowana: *Wokół stereotypów Polaków i Niemców*, Wrocław 1993.

⁵¹ Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Olsztynie, uczelnia utworzona w 1974 r. na bazie Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, działającej od 1969 r.

naukowym Ośrodka – mierne postępy w podnoszeniu swoich kwalifikacji. Powracając do sprawy statutu, mówca stwierdził, że dyskusja na ten temat, wobec zaistniałej sytuacji, nie ma sensu oraz, że Walne Zebranie pod tym kątem nie zostało dostatecznie przygotowane. Dodał ponadto, że dyskutować można jedynie na temat przyjęcia sprawozdania z poprzedniego Walnego Zebrania i na temat podjęcia decyzji o przeniesieniu dalszego ciągu obecnego zebrania na jesień tego roku.

Mgr Andrzej Rzempołuch optował jednak za tym, aby określić podczas obecnego posiedzenia – czym ma być Towarzystwo, przyjmując założenie, że Ośrodek jest już jednostką niezależną od Towarzystwa. Należy się także zastanowić, czy program Towarzystwa ma dublować zadania Ośrodka i przez to wzmacniać go, czy też Towarzystwo ma działać równolegle, z własnym programem. Mówca zaproponował, aby Towarzystwo miało jednak swój własny, oryginalny program.

Następnie głos zabrał prof. dr hab. Stanisław Gierszewski⁵² [Gdańsk]. Popierając przełożenie drugiej tury Walnego Zebrania na jesień, przypomniał wniosek prof. W. Wrzesińskiego o przekształceniu Rady Naukowej w Tymczasowy Zarząd, który pracowałby nad optymalnym wykształceniem profilu [działalności] Towarzystwa. Ów wniosek, poparty został również przez doc. dr. hab. Jana Powierskiego⁵³ [Gdańsk], który zgłosił wniosek, by propozycje tę poddać pod głosowanie.

Mgr Władysław Ogrodziński wyjaśnił wówczas, że nie ma potrzeby głosowania, bowiem na mocy statutu, Rada Naukowa [OBN] jest Zarządem Towarzystwa [Stowarzyszenia], a więc w tej sytuacji, do czasu uchwalenia nowego, obowiązuje dawny statut. Doc. dr Janusz Jasiński w tej sytuacji zapytał, jak może Zarząd, w oparciu o statut obecnej Rady [Naukowej], kontynuować pracę, gdy nie wiadomo, kiedy Wojewoda mianuje nową Radę Naukową. Może przecież nastąpić sytuacja, gdy istnieć będą równolegle dwie Rady [Naukowe]. Dyskutant zapytał również, jakie w tej sytuacji będą kompetencje starej Rady?

Kwestie te wyjaśnił doc. dr Edmund Wojnowski mówiąc, że stara Rada Naukowa będzie miała jedynie kompetencje Zarządu, zaś Wojewoda będzie miał prawo niektórych członków starej Rady Naukowej powołać do nowej. Stara Rada Naukowa przestaje pełnić swoje funkcje w stosunku do Instytutu.

Na zakończenie, przewodniczący Walnego Zebrania przedstawił dwie uchwały do przegłosowania:

- 1/. o przyjęciu sprawozdania i udzieleniu absolutorium Radzie Naukowej i dyrektorowi OBN,

⁵² Prof. Stanisław Gierszewski (1929–1993), historyk specjalizujący się w badaniach obszaru Pomorza Nadwiślańskiego. Zajmował się historią gospodarki morskiej. Członek Komitetu Nauk Historycznych PAN. Zawodowo związany z Uniwersytetem Gdańskim.

⁵³ Prof. Jan Powierski (1940–1999), historyk, mediewista specjalizujący się w badaniach stosunków polsko-pruskich, historią ludów bałtyckich, Zakonem Krzyżackim. Członek Komitetu Nauk Historycznych PAN. Zawodowo związany z Uniwersytetem Gdańskim.

- 2/. o kontynuacji Walnego Zebrania jesienią tego roku (na wniosek prof. W. Wrze-
sińskiego dodano do tej uchwały zobowiązanie, aby dotychczasowa Rada Na-
ukowa przygotowała dokumenty niezbędne do podjęcia decyzji w sprawie
dalszych losów OBN).

Pierwszą uchwałę zebrani przyjęli przy jednym głosie wstrzymującym się,
a drugą przyjęło jednomyślnie.

Na zakończenie Walnego Zebrania, na wniosek skarbniczki Czesławy Kupisz,
odbyło się głosowanie w sprawie składek członkowskich. Przyjęto wniosek, aby
składka roczna wynosiła 10 tys. złotych.

Mgr inż. Piotr Grabowski
Mgr Ryszard Tomkiewicz

Fot. 1. Walne Zebranie OBN, 27 IV 1990 r., od lewej Władysław Ogrodziński, Edmund Woj-
nowski, Stanisław Kawula, fot. Piotr Grabowski

Fot. 2. Walne Zebranie OBN, 27 IV 1990 r., fot. Piotr Grabowski

BIBLIOGRAFIA

Akty prawne

„Dziennik Ustaw”

1985, nr 36, poz. 170, Ustawa z dnia 25 VII 1985 r. o jednostkach badawczo-rozwojowych.

1990, Nr XIV/73/90, Uchwała WRN w Olsztynie z dnia 28 II 1990.

Opracowania

Achremczyk S., *Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie. 1961–2005*, Olsztyn 2007.

– *Olsztyńskie środowisko naukowe. 1945–2005*, w: *Olsztyn 1945–2005. Kultura i nauka*, red. S. Achremczyk, W. Ogrodziński, Olsztyn 2006.

Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego w roku 1968. Sprawozdanie z działalności i posiedzeń, red. J. Judziński, Olsztyn 1969.

Wokół stereotypów Polaków i Niemców, red. W. Wrzesiński, Wrocław 1993